

zámku i staveb nalézajících se v dnešním zámeckém parku umožňuje rozlišit podíl jednotlivých stavebníků z tachovské větve Lobkowiczů.²⁹

Stavebníkem, jenž stál za obnovou šlechtické rezidence po požáru v roce 1547, byl Jan mladší Popel z Lobkowicz (1510–1570).³⁰ Vlivný a mocný šlechtic, pohybující se v horních patrech stavovské společnosti, patřil mezi oblíbence a stoupence Ferdinanda I. Důkladem je strmá kariéra v zemských úřadech, završená v roce 1554 získáním titulu nejvyššího purkrabího Českého království, který držel až do své smrti v roce 1570. Díky překotně probíhající stavební činnosti se Jan ještě za svého života dočkal úplného dokončení výstavby sídelní rezidence jím založené tachovské linie rodu. V téže době, případně jen o něco málo později, vystavěl v Praze městský palác na Hradčanech, který se stal jeho druhou rezidencí při výkonu nejvyššího zemského úřadu.

Po smrti otce vyvíjeli stavební aktivitu také jeho synové. O stavební činnosti týkající se hospodářského provozu není dosud nic známo. Prozatím se zdá, že se přesunula od vlastní rezidence do jejího širšího zámečí, směrem k souboru bývalé zámecké zahrady, dvora a obory (dnes nedělený celek obecně označovaný jako zámecký park), v němž postupně vyrostlo několik pozoruhodných staveb. Kdy vznikla zámecká zahrada, nevíme. Mohla však být založena již Janem mladším Popelem z Lobkowicz někdy kolem poloviny 16. století, konkrétní důkazy však chybí.

V roce 1584 postavil Kryštof Popel z Lobkowicz na vrcholu kopce nad zámek loretánskou kapli, a možná v tomtéž roce i tzv. vdovský dům. Poté co mladší, nevlastní bratr Vilém dosáhl plnoletosti, došlo v roce 1578 k rozdělení majetku. Větší stavební aktivitu spojenou s reprezentací a kratochvilnými zábavami rozvíjel Vilém Popel z Lobkowicz až od počátku 17. století. Prokazatelně vystavěl míčovnu, dokončenou v roce 1606, a o něco později vyhlídkový či lovecký pavilon – glorieta (1613), okrouhlou věž uprostřed zámeckého parku. Bílá hora pak definitivně ukončila lobkowiczské působení na Horšovském Týně.

Na příkladu zámku v Horšovském Týně jsme tak ukázali, že při zachování patřičné kritičnosti umožňuje metoda dendrochronologie systematické datování zejména historických krovů, a tedy stanovení horní časové hranice dokončení hrubé stavby (tj. její uzavření střechou); pochopitelně bez záruky synchronizace s procesem dokončování či dokončení interiéru a především jeho vybavení a výzdoby (malířské, sochařské atd.). Výzdoba totiž mohla být realizována již v době probíhající výstavby, krátce po dokončení či s větším časovým odstupem.

Výsledky dendrochronologického datování zároveň umožnily do jisté míry nahradit absentující písemné zprávy zejména pro starší období raného novověku. Nelze vyloučit, že při dosud probíhajícím archivním průzkumu objevíme nějaké dosud neznámé zprávy po-

pisující přestavbu hradu na renesanční zámek po požáru v roce 1547. Jedinečný zápis v horšovskotýnské pamětní knize k roku 1559 o dostavbě nového zámeckého křídla a přípravě jeho zastřešení umožnil ztotožnit zprávu s konkrétní částí zkoumané stavby. Tím také zpětně ověřil správnost údajů absolutního datování a potvrdil platnost a využitelnost metody jako takové.

Jan BERÁNEK

■ Poznámky

29 Stanislav Kasík – Petr Mašek – Marie Mžýková, *Lobkowiczové. Dějiny a genealogie rodu*, České Budějovice 2002, zvl. s. 26–28, 81–90.

30 Václav Bůžek, Manželky a děti Jana mladšího Popela z Lobkowicz (1510–1570), in: Jaroslav Pánek (ed.), *Vlast a rodný kraj v díle historika. Sborník prací žáků a přátel věnovaný profesorovi Josefu Petráňovi*, Praha 2004, s. 261–283.

Mezinárodní den archeologie 2018

V sobotu 20. 10. 2018 proběhl již pátý ročník Mezinárodního dne archeologie, do kterého se zapojil i odbor archeologie generálního ředitelství Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ). Archeologové představili činnost NPÚ ve stánku v Celetné ulici č. 20, kde byl na univerzitním dvoře připraven bohatý program, určený převážně pro děti. Ani dospělí návštěvníci však nezůstali stranou – mohli si přečíst několik posterů: dva z nich shrnovaly činnost všech archeologických pracovišť NPÚ a další čtyři se věnovaly jednotlivým výzkumům generálního ředitelství (*Novověké hutnictví železa v Novohradských horách*, *Nedestruktivní průzkum zaniklých novověkých skláren*, *Archeologická prospekce středověkého bojiště u Lipan v roce 1434*) a pražského pracoviště NPÚ (*Archeologický výzkum středověké tvrze v Jinonicích v Praze 5*). Kromě toho se zájemci z řad veřejnosti mohli zeptat na cokoliv ohledně činnosti NPÚ a odnést si mapu objektů ve správě NPÚ, na níž jsou zvýrazněny „neobjevené“ památky, tedy takové, které zůstávají i přes svůj význam méně navštěvované.

Na děti čekalo na zmíněném stanovišti hned několik edukačních pomůcek. Největší ohlas měla stavba oblouku z dřevěných dílců (tedy součástí klenby), kde se mohli malí návštěvníci přesvědčit, jak zakřivení oblouku rozvádí tlak zdí do stran a jak důležité je přesné opracování kamenů, a dozvěděli se, že ačkoliv je oblouková klenba pevná, při stavbě byla většinou podpírána bedněním. Zjistili, co je to klenák, a mohli si stavbu (za vydatné pomoci rodičů) vyzkoušet.

Obr. Mezinárodní den archeologie 2018, archeoložky z generálního ředitelství NPÚ u stánku. Foto: Marián Mojžíš, 2018.

Budoucí archeologové si mohli také zkusit, jak ve středověku probíhalo mletí obilí ve mlýně s vertikálním mlýnským kolem a náhonem na spodní vodu. Ti nejzvědavější dokonce zjistili, co je to ve mlýně „lub“, a co tedy znamená, když má někdo „něco za lubem“. Děti si mohly dále prohlédnout speciální panel znázorňující sled vrstev v archeologickém kontextu, podle nichž mohou archeologové dobře určit stratigrafickou sekvenci. Prozkoumaly také jednotlivé „střepe“, tedy fragmenty nádob nalezené při archeologickém výzkumu. Spolu s rodiči pak mohly diskutovat o tom, jaké délkové míry se používaly před zavedením metrické soustavy, a vyzkoušet si, jak dlouhý byl loket, sáh, palec, stopa či látro.

Ti nejmenší z návštěvníků si mohli vymalovat zámek, hrad nebo kostel či dokreslit jeden z devíti připravených typických renesančních ornamentů. Výtvarně zdatnější děti dostaly pak za úkol nakreslit, jak si představují archeologa při práci. Za kteroukoliv z těchto činností si děti vysloužily razítko s obrázkem pokladu do kartičky Mezinárodního dne archeologie, která jim na konci dne stráveného s archeology přinesla odměnu.

Další stanoviště generálního ředitelství se nacházelo v nové budově Národního památkového ústavu v Liliové ulici 5 v Praze. Na tomto místě proběhla akce poprvé. Hlavními lákadly byly volná vstupenka do Zahrady pod Pražským hradem, prohlídka historických sklepů s výkladem a komentovaná minipozice zaměřená na novověké nálezy ze Zahrady pod Pražským hradem, především pak z Malé Fürstenberské zahrady. V mázhauzu byla umístěna výstava posterů, která představila činnosti jednotlivých archeologických pracovišť NPÚ. Návštěvníci měli dále možnost seznámit se s třinácti postery, na kterých byly informace o aktuálních archeologických výzkumech z územních odborných pracovišť a generálního ředitelství. Ve stejné

místnosti se nacházela i výstava novověkých nálezů z obnovy Zahrad pod Pražským hradem. I přesto, že nálezy byly kvůli nevhodnému památkářskému přístupu během výzkumu bez archeologického kontextu, byla tato sbírka zpracována a výsledky prezentovány ve třech vitrínách. V první z nich mohli návštěvníci vidět zahradní keramiku, ve druhé byly porcelánové nálezy (dýmky, konvice atd.) a skleněné předměty (pivní láhev, lékovky) a ve třetí byly umístěny zdobené kachle a kuchyňská keramika.

Každou druhou hodinu začínala komentovaná prohlídka historických sklepů, při které byl návštěvníkům nastíněn jejich stavebněhistorický vývoj. V druhé části na ni navazovala komentovaná prohlídka novověkých nálezů.

Návštěvnost celé akce byla podmíněna spoluprací několika institucí a stejně jako v minulých letech i letos dorazilo více než tisíc návštěvníků.

Stanislava KUČOVÁ, Jan PÁŘEZ

Proběhl sedmý ročník semináře Památky zahradního umění, jejich historie a současnost

V letošním roce slaví Česká republika několik kulatých výročí, zejména pak sté výročí od vzniku Československa, k jehož oslavám se připojil i Národní památkový ústav. Jednou z mnoha akcí pořádaných Národním památkovým ústavem k tomuto jubileu byl také letošní sedmý ročník tradičního odborného semináře *Památky zahradního umění, jejich historie a současnost*, který se uskutečnil v Metodickém centru moderní architektury v Brně 12. července 2018. Výročí vzniku Československa ovlivnilo také letošní zaměření semináře, který byl věnován prvorepublikovému zahradnímu umění.

V úvodu setkání pozdravil přítomné ředitel brněnské pobočky Národního památkového ústavu Zdeněk Vácha. Na něj s proslovem navázal státní tajemník ministerstva kultury a vládní zmocněnec pro koordinaci projektu „Společné století“ Zdeněk Novák. Garant setkání Roman Zámečník přiblížil zaměření semináře a přednesl úvodní referát na téma *Zahradně-architektonická tvorba ve službách první republiky*,¹ ve kterém upozornil na aktivity prvorepublikových zahradních architektů související se vznikem ČSR a s následnými oslavami výročí republiky. Dotkl se takových objektů tehdejší tvorby, jakými jsou např. úpravy zahrad na Pražském hradu nebo úprava zahrady Edvarda Beneše v Sezimově Ústí, jež si dnes běžně spojujeme se životem osobností, které se zasloužily o vznik Československa a které jsou spojovány s vrcholným obdobím dějin naší republiky.

V hlavním programu vystoupil Zdeněk Novák z ministerstva kultury s příspěvkem *Zahrady první republi-*

ky v historickém kontextu, ve kterém naše prvorepublikové zahrady a parky zasadil do souvislostí vývoje světových dějin zahradního umění. Na něj navázala Šárka Steinová z Národního archivu a pojednala o zajímavostech z profesního, studijního a osobního života zahradních architektů Josefa Miniberga (1878–1955) a Josefa Kumpána (1885–1961). Životu a dílu zahradního architekta Josefa Vaňka (1886–1968) se věnovala historička zahradní architektury Stanislava Otomanská, která rovněž představila nově vydanou knihu o této významné osobnosti oboru. Dopolední blok uzavřel Pavel Šimek, zahradní architekt a vysokoškolský pedagog ze Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně, s příspěvkem o uplatnění digitálních technologií v propagaci nejenom prvorepublikových památek zahradního umění, a to prostřednictvím webových aplikací www.zahradweb.cz, www.virtualnipruhonice.cz, www.zelenesite.cz a www.taxonweb.cz.

Zahradní architekt Martin Kovář z ateliéru Florart se věnoval realizované obnově Jubilejního parku ve Znojmě, který byl založen před devadesáti lety k desátému výročí vyhlášení Československa. O obnovách zejména bylinných společenstev v prvorepublikových zahradách ve vztahu k jejich konzervaci podrobně pojednal zahradní architekt Ondřej Fous ze Zámeckého zahradnictví Ctěnice. Zahradní architektky Jana Pyšková a Tereza Vlasáková seznámily přítomné s probíhající obnovou prvorepublikové zahrady spisovatele Františka Langera v Praze. Hlavní program semináře uzavřel Roman Zámečník s příspěvkem *Prvorepublikové památky zahradního umění v Jihomoravském kraji*.

Zdeněk Novák pak celé setkání zhodnotil následovně: *„Potěšilo mne, že připomínka 100. výročí vyhlášení samostatného státu našla cestu i k odborné veřejnosti a tématu tak vysoce specializovanému, jako je péče o památky zahradního umění z období první republiky. Vilové zahrady patří z hlediska uchování a prezentace hodnot k nejsložitějším památkám, neboť se v nich na malé ploše koncentruje velké množství rozmanitých součástí, od efemerních květin přes dlouhodobě neudržované porosty stromů až po tech-*

Obr. Brno, sala terrena vily Stiassni. Rozprava s Marií Strakovou, dcerou vrchního zahradníka rodiny Stiassni Antonína Frömla, při odhalení historických fotografií u příležitosti konání semináře. Foto: Zdeněk Musil, 2018.

nická zařízení bazénů a tenisových kurtů, drobnou architekturu a výtvarné umění. To klade na památkovou péči o ně mimořádně vysoké nároky. Jsem přesvědčen, že seminář byl z tohoto hlediska účelný, navíc přispěl k rozšíření poznání o slavné době první republiky a kulturním bohatství, jež po sobě v tomto segmentu kulturního dědictví zanechala.“

Po skončení přednášek se již hosté odebrali do zahrady a vily Stiassni ke komentovaným prohlídkám. V zahradě vily se měli možnost osobně pozdravit a pohovořit s Marií Strakovou (1925), dcerou někdejšího vrchního zahradníka rodiny Stiassni Antonína Frömla (1887–1943) a čestnou předsedkyní spolku Přátelé vily Stiassni. Marie Straková následně odhalila a představila nově nalezené fotografie vztahující se k životu jejího otce.

Celodenního semináře se zúčastnilo šedesát hostů nejenom z různých pracovišť Národního památkového ústavu, přítomni byli také zástupci výkonných orgánů státní památkové péče, muzeí a univerzit, ale také soukromých ateliérů či sdružení.

O organizaci semináře se postaral Roman Zámečník, specialista na památky zahradního umění a kulturní krajinu a referent památek s mezinárodním statutem z brněnského pracoviště Národního památkového ústavu.

Na viděnou v zahradě vily Stiassni při osmém ročníku semináře se těší

Roman ZÁMEČNÍK

■ Poznámky

¹ V rámci oslav stého výročí založení Československé republiky si Národní památkový ústav určil jako své hlavní téma Architekturu ve službách první republiky.